

Adaletin Fazileti Hakkında

Fazîlet-i Adâlet Beyânındadır¹

Kınalızâde Ali Çelebi

Malum olsun ki adalet, erdemlerin en şerefli [58b] ve güzel huyların en yücesidir, çünkü o eşitlikten ibarettir. Eşitlikse (müsavat) bir varlığın diğer varlıkla nitelik ya da nice-lik yahut bir başka sıfatta bir olmasıdır. Bu itibarla eşitliğin dönüp geldiği yer vahdet oldu. Vahdet, sıfatların en üstünü ve hâllerin en kâmilidir, zira onun aslı bir olana dönmek ve avdet etmektir; hakikatte bir olan Vâhid'e erişmek ve yakın olmaktır. Çokluk âlemi arasındaki her bir varlık, Vâhid olan Hakk'ın vahdetinden, birliğinden bir ziyadır ve bu ziyaya rücu edicidir. Nisbetler içinde eşitlik nisbetinden daha şerefli yoktur, nitekim bu husus musiki ilminde açıklanmıştır. Ada-

Ma'lûm ola ki adâlet eşref-i fezâyil [58b] ve a'lâ-yı hasâyildir, zîrâ adâlet müsâvâtan ibârettir. Ve “müsâvât” -ki berâberliktir- hakîkatte bir şey bir şeyle yâ kemiyette yâ keyfiyette yâ sıfat-ı uhrâda müttehid olmaktır. Pes merci'-i tesâvî vahdet oldu. Ve vahdet eşref-i sıfât ve ek-mel-i hâlâttır, zîrâ aslı vâhîde rü-cû'u evbettir ve Hazret-i Vâhid-i hakîkîye ittisâl ü kurbettir. Her vahdet -ki miyân-ı keserât-ı âlem hâsıldır- Vâhid-i hakîkî -celle şânuhu- vahdetinden pertev ü zıllıdır. Nitekim her vücûd -kim heyâkil-i mümkinât üzere lâmi'dir- vücûd-ı hakîkînin pertevi ve ana râci'dir. Ve nisbetler içinde nisbet-i müsâvâtan eşref nisbet yoktur, nitekim ilm-i mûsikîde beyân olunmuştur.

¹ Bu metin Kınalızâde Ali Çelebi'nin *Ahlâk-ı Alâî* adlı eserinin daha önce tam metin olarak yayımlanmış şu nüshasına dayanmaktadır:

Kınalızâde Ali Çelebi, *Ahlâk-ı Alâî* (hazırlayan: Mustafa Koç), Klasik Yayınları, İstanbul, 2007, s. 135—139.

İş Ahlakı için alıntılanan kısım, eseri neşre hazırlamış olan Mustafa Koç tarafından tekrar gözden geçirilmiş ve ayrıca günümüz Türkçesine dönüştürülmüştür.

Yayınladığımız metinde yer verilen sayfa numarası atıfları, Bursa Yazma Kütüphanesi Hüseyin Çelebi, no. 519'da kayıtlı nüshaya aittir. Metnin gerek Latin harfleriyle yazılması gerekse günümüz Türkçesine dönüştürülmesi sırasında bu nüsha kullanılmıştır. Ancak yüzü aşkın nüshası bulunan bu eserin -tam neşrinde olduğu gibi- buradaki yayınında da Topkapı Sarayı Hırka-i Saadet, 374 numaralı yazma nüsha ve Bulak baskısı matbu nüsha da karşılaştırma ve gerekli yerlerde düzenlemeler yapmak amacıyla kullanılmıştır.

که ارباب شیعیان اقدام اولسکر تربیت و ترویج است. اعتقاد استقام تمام
 پیوره لر رعایت رعایتین و قانع و هما کله اقدام انصافی ظاهر اولسکر
 مبدول و اسباب معاشین جیاتلنده و معاش اولاد و ایاتلری و کمال
 صحت و حیات همیا قدره و تکیه ایلمر که جمله عسکر باری اوشا و همه دار اولسکر
 صفت شیعیان مرسوم و پیگیره اقدام دینا تکریم و معرفت و معلوم اولسکر اولاد
 سپه و کلبانی شهریار به از جنگ در حلقه کارزار
 اولاد که باری توتورنود بیایدنمدرش اندر فرود
 که بار دیگر اول ندر بنکال ندر دزیلیک یا بیجج باک
 پس توجرت سابتنه دن ظاهر اولدی که آدمی جز و اقدام مخاف و انتقام همالک الملحه
 مضیلت شجاعت مالک اولمرد اول کسه لکه شکار لازل مایه و صلوح بازله دن
 باک ایترب و خول آتس مروج در بای بنوه و صعود شولسقی مسالک دره
 کوه امکله نفس نفیسی بی بر جوش تلف و مروض مالکله آتس لر و سوندن مقصود کی
 کند و در بهادر و کله دیوتوتم اولنمخسته و کند و ایشالی ستمک سون فخله
 قدر و کل کسین و کوس برده انکله اولور یا خود طبع عنبت مال کینه و احراج کوردک
 و کینه اسیر اولور و دخی بوکله ایشالی اغراض ذیته و اعراض ذنونه اولور اولر
 مایه هوان زحمت بی فایده بینه نال و زاویه مضیلت شجاعت ان لیده مراسل دره
 و نکلدن دخی دور و کویته سعادت ان ایدر مجوز و طالع اولور که کند و لوسنی عم اول کمال

و ما لم طعن دشمن بر خواجه سببی از قتل وصل و فیض شجاعت و خاصه عقلی
 که در آن بی و سبب اسرار و بویله نه خسته عانت چنین دغرف مرصه می آید
 طاهره را بر استیلا او من شود ایلام متخی و صابر در نوز تو سید ترم که
 اسرار که مبتلا او را قوی المکن موثر خلاص بود له رعایت عملکنند نیکو کرد که
 آلام مبتلا واقع خسته معان اولسه از که عصا الله کما من بو، فخانه و عالمنا
 او فیض علی است شبیه او ن رفیقت عفت ده مذکور و نه تسبیر در بعض
 ارباب ستمه و ریبا که حقیقت الله ان فیض در کینه لری طمعه ارباب در اصلاح
 و زینت دنیا پس توی و فکس ده عاقل و عبادات ربانی در باخات خودمانی
 اوله که دلی انواء عماده کسبایش است در اجموعه الت قوی بنسای اعدال
 او زره جنوظه و اوضاع و حاکمات خلوت و جلوت شرح عقل و سرع او زره
 مربوط در طاهر ما خسته موافق و خلوت با کینه مطای از بیج اعدال او ستره و
 رسا دت کتبه و بی شقاوت اولور بی ادب احراض بیت کتوت
 و کز نه چو آید زین مغز پوست ما چو آخاس ارنه مضامین تصویره معان
 و حکم العی بیان اولی رذائل شرح بیان و مضامین مزوره در معانی غندی بی
 انواع و احصای مضامین رذایل مشاهد نمی قرار در کز نه مرتب نظایر حجاج در انجی
 مذکور است قس و اعتبار اولوب رذایل مضامین اعمال نکور و رسته زین و غیر اوله
 ما با حاضری خلق عبادت میانه در معلوم اوله که به الد اسرف مضامین

بظنه و م

و اختلال

Pes fazîlet-i adâletten eşref fazîlet yoktur, bu dahi ilm-i ahlâkta mübeyyendir. Ve bu makâmda esrâr u işârât çoktur, ammâ çün bu kitâbda ekser-i halkın ifhâmına takrîb ve şart-ı ihtisâr u tavzîh üzere tertîb etmeği iltizâm eyledik, lâ-cerem bu kadar bast u tahrîr ile iktifâ ettik.

Ve çün merrâtla tenbîh olundu ki adâlet vasattır. Her nesne ki vasattan zâyil ve bir cânibe mâylî ola, ana ism-i adl itlâki galattır.

Pes vasat ki adâletten ne nesnedir bilinmek gerek ve taraf olup adâletten bîrûn olan dahi ne idüğü ma'lûm olmak gerek ki anı dahi adâlete redd ve bâb-ı cevri ü hayfı sedd etmek mümkün ola.

Pes ma'lûm olsun ki hukemâ katında adâlet üç nesnede olur:

Birisi kısmet-i emvâl ü kerâmâtta- dır, ya'nî iki şahsa bir mikdâr mâl yâ kerâmet ü mertebe taksîm olunsa adâlet gerek, ya'nî vasat -ki i'tidâldir- ma'lûm u mer'î olup andan bir cânibe tahattî vü ta'addî etmemek gerek.

İkincisi mu'âmelât u mu'avazâttır bey' ü şîrâ [59a] ve icâre vü rehn gibi.

Üçüncüsü te'dîbâta müte'allik hudûd u siyâsât u kısâsât u ta'zîrâttır. Ve her birinde tenâsüb ri'âyet olacak adâlet hâsıl olur. Meselâ bir

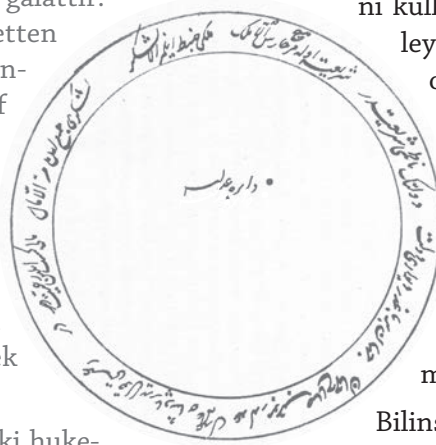
let faziletinden de daha üstün fazilet yoktur, bu da ahlak ilminde anlatılmıştır. Bu makamda sırlar ve işaretler çoktur, ancak kitabın bu bölümünde halkın ekserisinin anlamasına imkân vermek için mevzuu kısa tutmayı tercih ettik.

Adaletin orta yol olduğu defalarca tembih edildi. Orta yoldan çıkan ve bu ölçünün altına ya da üstüne meyleden her şey için adalet ismini kullanmak hatadır. Öyleyse adalet erdeminde

orta yol nedir bilinip bu cihete taraf olmalı ve adaletin dışında olanların ne olduğunu kavramalı ki bunları reddedip zulüm kapısını kapamak mümkün olsun.

Bilinsin ki hikmet sahipleri katında adalet üç nesnede gerçekleşir:

- Mal dağıtırken ve bağışlanırken âdil olmaktır. İki kişi arasında mal, bağış ya da mertebe taksim ederken itidali, orta yolu tutarak ölçü dışına taşmaktan sakınılmalı.
- Alış veriş, [59a] kira, rehin gibi ticari işlerde âdil olmaktır.
- Cezalandırmaya dair bütün hususlarda âdil olmaktır. Bir kimse bir diğerine zulmetse, sadece eyleminin karşılığı verilmeli ki adalet gerçekleşmiş olsun.

Orta yol (vasat) ve hiç kimsenin hakkına el uzatmamak olan adaletin ne olduğu bilinmeli. Bu mertebeye Allah'ın yeryüzündeki terazisi (mîzânullâhi te'âlâ fi'l-arz) derler. Ancak bu mertebeyi anlamak ve her cephesini akıl ile bilmek fevkalade zor olduğundan, Allah kullarına rahmet ve şehirlerini himaye için bir mizan gönderdi. Bu mizan, temiz şeriat (şerî'at-i mutahhere) ve ilahî kanun (nâmûs-ı ilâhî)dur. Terazilerin ilki ve mükemmel budur.

Ve bundan sonra ikinci mizan, sözü tesirli hikmet sahibi kişidir. İnsan tabiatı gereği medenîdir, sosyaldır; yaşamını sürdürmesi kendi türünden olanlarla beraber olmaya ve onlarla yaşamaya bağlıdır. Fertler, hayvanların aksine işlerini diğer fertlerin yardımı olmazsa yürütemezler. Ancak hayvanlar ihtiyaçlarını karşılamakta sosyalleşmeye, yardımlaşmaya ve medenileşmeye gereksinim duymazlar, çünkü gıdaları çoğunlukla basittir; pişirilmeye, düzenlenmeye ve terkibe gerek yoktur. Giysileri de kıl ve yündendir, bunlar da kendileriyle beraber yaratılmıştır. Diğer savunma ve saldırma için lazım gelen silahlar ya kendileriyle beraber var edilmiş ya da ilahî ilham ile kendilerine bahşedil-

şahs, âhere hayf ü ta'addi eylese, ana dahi anın misli olunmak gerek ki tenâsüb olup adâlet olmuş ola.

Pes mertebe-i vasat u adâlet -ki hiç ahada hayf olmaya- ma'lûm olmak gerek. Ve bu mertebeye mîzânullâhi te'âlâ fi'l-arz derler. Ammâ bu mertebeye vukûf ve her mâddede mertebe-i vasat ne idüğün nazar-ı akl ile bilmek gâyet su'ûbette olmağın Hakk -celle ve alâ- rahmeten li'l-ibâdi ve

himâyeten li'l-bilâdi bir mîzân inzâl ü irsâl etti. Ve ol, “şerî'at-i mutahhere” ve “nâmûs-ı ilâhî”dir. Ve bu, mîzân-ı evvel ve mi'yâr-ı ekmeldir.

Ve bundan sonra mîzân-ı sâni hâkim-i nâfizü'l-kavldır. Ve ana ihtiyâc

ol cihettendir ki nev'-i insân medeniyyün bi't-tab'dır, ya'nî tabî'atı muktezîdir ki ma'âşî ebnâ-yı nev' ile ihtilât u mu'âşeret ve ba'z-ı efrâdı umûrunda ba'zına i'ânet ü müzâheret etmeyince hâsıl u kâmil olmaz. Be-hilâf-ı hayvânât-ı ucm ki anların temeddün ü ictimâ' u te'âvüne ma'âşlarında ihtiyâcları yoktur, zirâ gıdaları gâliben basittir, cem' ü terkib ve tabh u tertibe mevkûf değildir; ve libâsları şa'r u rîş ve veber ü süftur ki kendisi ile bile mahlûktur. Ve silâh ve sayir le-

واعمالی بنحالی در زیر عدالت مساوات در عمارت در مساوات که برابر
حقیقت در بر شایسته شایسته یا کینتیه یا کینتیه، مصلحتی در مصلحتی
پس مرجع تساوی وحدت اوله می و وحدت شرف صفات و احوال حال تدریجاً
اصل واحد و جوع در او بتدریج حضرت واحد حقیقی به انتقال و تقریب
در وحدت که مساوی کلمات عامه حاصل در واحد حقیقی است و وحدت در
نمی که هر دو یک مساوی ممکن است از هر دو وجود حقیقی یکی بر تویی و این را
بسیار آنچه نسبت مساوات در شرف نسبت بود که هر دو مساوی است و این
در وحدت در آن هر دو مصلحت در هر دو در علم اخلاقه می بین در هر دو معادله
و اشارات چو قدر اما چون هر دو کلامه که از هر یک از آنها منتهی تقریب و مسرت
و بخشج او در هر دو تقریب این یکی از هر دو که هر دو در هر دو معادله
و چون در آنه نسبت اوله می که عدالت و مسرت در هر دو مسرتون را می
در جانیه ما می اوله می بر علم اخلاق غلط در هر دو مسرت که عدالت در هر دو
بسیار که هر دو طرف اوله می عدالت هر دو اوله می در هر دو معادله اوله می که
در هر دو عدالت در هر دو معادله اوله می عدالت هر دو اوله می در هر دو معادله
عدالت اوچ نسبت در اوله می بر هر دو قسمت اموال و کرامات در هر دو معادله
رغمه را می یا کرامت در هر دو معادله اوله می عدالت هر دو اوله می در هر دو معادله
اوله می در هر دو معادله اوله می عدالت هر دو اوله می در هر دو معادله

ماحاره در میان آنکه بی تو سینه منتهی حد و دو سیاست و تقصیر صفا
 و تفریزات در در هر بنده تبارک عیاشا و لاجی تقدال حاصل اوله مشا بر خط آفر
 حیف و تقصدی ایله که در حق انکاشی اولینی کرک که تبارک لرب همدان اولین
 پس مرتبه وسط و عدالت که مسج احد جیف اولینه معلوم اولینی کرک و موخر نه بر
 الله تبارک فی الارض دیر لایا بود نه به وقوف و مراده و مرتبه وسط نه اند که اول
 عطا یکن غایب صعوبت اولین جنج اولین علل رتبه لکجا و رحمانه للملک اولین
 انزال و ارسال ابدی و اول تشریف معلوم و ناموسی آبی در بر بریزل اول و جبار
 و در ندان حکم بر لایمانی حاکم با فذ التوال در واک است مساج اول احمد نه که فرغ
 ان بن مدنی الطبع در چه طبیعی منتهی در که معاشی انانی نفعی اختلاط و عاشرت
 بعض افراد بی امور نه بعضی نه عاقت و مطهرت انچه حاصل و کن اولی حاکم
 چشم که اول که تمدن و اجتماع و تعاونه معاشره استیاجی برقرار بر اول
 غالباً بسط در جمع و ترکیب و ترتیبه موقوف و کله در لیا سلی مشهور و رفق
 و در و موقوف در که در وی ایله تکوین و سلاح و سانه لوانی و جی یا کند و سببه
 یا الهام آبی ایله کند و اند حاصل و کت خصیصه مساج و کله رتبه لم مقصد و اول سار
 سبقت ملی ای آتآن لطافت و حاج اوله و جویان انچه بسط ای تقصدی نامعلومی
 لطیف که طبع و ترکیب ترتیبه اوله و سبب اوله و سلاح و سانه امور معاشی
 صناعی در مساعت و تدبیره موقوف و سبب و عمل و اعمال کله و در تهره حاد حزن

vâzımı dahi ya kendisiyle mahlûk yâ ilhâm-ı ilâhî ile kendilerine hâsıl ve kesb ü tahsîle muhtâc değildir, nitekim mukaddimedede dahi işâret sebkat eyledi.

Ammâ insân letâfet-i mizâcı olduğu için agdiye-i basîta ile ta'ayyüşü nâ-mümkin ve agdiye-i latîfeye -ki tabh u terkîb ü tertîb ile olur- muhtâcdır. Ve libâs u silâh ve sâyir umûr-ı ma'âşî cümle sınıâ'tıdır, sınıâ't u tedbîre mevkûf ve sa'y u amel ve i'mâl-i fikr ü re- viyyete muhtâcdır.

Çün [59b] cemî'-i levâzım-ı insân sınıâ'te mevkûf ve cemî'-i sanâ'iyî insân bilip amel etmesi mümkün değil idüğü ma'rûf-tur, pes insân tenhâ ma'âşına kâdir olmadığı zâhirdir. Meselâ libâs husûsunda hiyâket ü gazl ü hiyâtat ve niçe san'at dahi ma'lûmu olmak gerek; ve meskeni emrinde necâret ü hadâdet; ve pâypûşu husûsunda debâgat u iskâflık; ve eslihası umûrunda alâ hâze'l-kıyâstır.

Pes nev'-i insâna lâzımdır ki efrâd u âhâdı müctemî' olup her biri bir sınıâ't ihtiyâr u i'timâl edip meselâ ba'zı hayyât ve ba'zı hayyâta ibresâz ve ba'zı süzen ve sâyir âlât için ma'denden âhen-güdâz olup ve alâ hâze'l-kıyâs ta'ayyüş edeler.

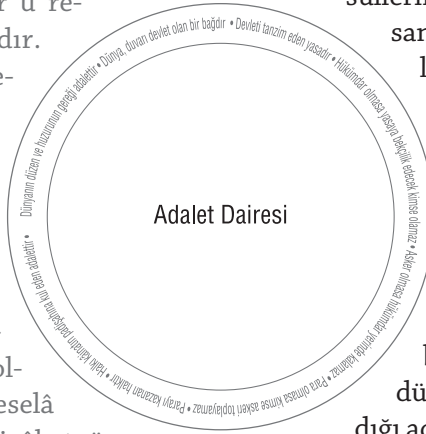
miştir, bunları sonradan öğrenmeye ve elde etmeye muhtaç değildir, nitekim bu husus mukaddimedede ifade edildi.

Oysa insanın mizacı latif olduğundan basit gıdalarla beslenmesi imkânsızdır; terbiye edilmiş, pişirilmiş yiyeceklere ihtiyaç duyar. Elbisesi, silahı, yaşaması için gerekli diğer nesnelere tamamı üretilmek zorundadır; bunlar da zanaatkârlığa, tedbire, çabaya, işe, fikir mahsullerine bağlıdır. [59b] İnsan

gerekli bu unsurların sanayie bağlı olması karşısında, insanın bütün bunları öğrenip ihtiyaçlarını karşılamasının mümkün olmadığı malum, yalnız başına hayatını sürdürmeye kudreti olmadığı açıktır. Örneğin elbise

konusunda terzilik, dokumacılık, ip eğirmecilik gibi birçok sanatı bilmesi gerekir; mesken hususunda marangozluk, demircilik; ayakkabı için dericilik, yamacılık ve silahlar için de buna benzer sanatlar bu şekildedir. İnsan nevinin fertleri bir araya gelip her biri bir iş seçip onunla meşgul olmalı. Mesela kimi terzi, kimi terziye iğne imal eden, kimi de iğne ve diğer aletler için demirci olup bu kıyas üzere maişetini çıkarmalı.

Böylece insanın medenî hayat sür-

meye ve sosyalleşmeye muhtaç olduğu ortaya çıktı. Onun tabiatı gereği medenî olmasının (medeniyün bi't-tab') manası budur. Fakat cemiyet hayatı da zorbalığı ve şiddeti doğurur, bazıları bazılarına zulmeder, zira her nefis arzusunu gerçekleştirmeye istekli ve talep ettiğini elde etmeye heveslidir. Birinin elde etmek istediği nesneye bir diğeri de talip olup elde etmek isteyebilir. Bu takdirde diğerini engelleyip muratlarını temin etmek için bir diğerine karşı zalimce karşı koyar. O da bunu önlemek ve kendini savunmak ister. Bu durumda güçlü olan taraf galip gelir. Böyle bir durumda güç sahibi idarecinin zulmü ortadan kaldırması gerekir. Fertler arasında alış veriş rıza ile gerçekleşmeli ki güç yoluyla galebe çalmak bertaraf edilip herkes muradını bulsun. Örneğin terzi, dülgere terzilik, dülger de terziye dülgerlik etmeli. Ama bu işler ve sanatlar birbirine denk midir yoksa denk değil midir, denk olmadığı takdirde bunun miktarı nedir bilinmeli. Terzinin terziliğine dülger ne miktar dülgerlikle karşılık vermeli ki adalet ve eşitlik gerçekleşsin? Meslekler arasında dengeyi bulmak hayli zordur. Bunun için kıymeti doğru takdir eden bir ölçü gereklidir. [60a] Orta ölçü altın (para) ve gümüştür. Bu ikisine "nakdeyn" (iki nakit) derler. Hikmet sahipleri altın paraya (dinar) "orta ölçülü adil"

Pes zâhir oldu ki insân temeddün ü ictimâ'a muhtâcmış. İnsân medeniyün bi't-tab'dır dediğimizin ma'nâsı budur. Ammâ ictimâ' dahi tegâlüb ü tekâhür vâki' olmağı muktezîdir ve ba'zının ba'zına zulm ü cevrini mü'eddîdir, zîrâ her nefis müştehâsına tâlib ve mergûb u müstelezz anladığına râgıbdır. Pes bir nefis iştihâ vü ahz etmek kâsd ettiği nesneye âher dahi mâyil olsa gerek ve bu neyl ettiği şey'i mergûba ol dahi nâyil olmak istese gerek. Lâbüdd ba'zı ba'zını dâfi' ü kâhir ve murâd-ı maksûdunu andan ahz etmek için zâlim ü câbir olsa gerek. Ol dahi buna mûmânî' ü müdâfi' ve kahr u galebe cânib-i kavîden vâki' olsa gerek.

Pes hâkim-i kâhir gerek ki def-i zulm ve ref-i hayf eyleye ve dahi mâbeynlerinde mu'âmelât u mu'avazât rızâ ile vâki' olsa gerek ki tegâlüb ü tekâhür mundefi' olup her biri maksûduna nâyil ola. Meselâ hayyât neccâra hıyâtat; ol dahi buna necâret ve alâ hâze'l-kıyâs etmek gerek. Ammâ bu a'mâl u sınıâ't birbirine mütesâvî midir, yoksa mütefâvit midir; tefâvütü olduğu takdîrce ne mikdârdır bilinmek lâzımdır. Meselâ bu, ana bir mikdâr hıyâtat edicek ol dahi buna ne kadar necâret etmek gerek ki tesâvî vü te'âdül ola? Çün bu tesâvî vü tefâvüt-i sınıâ't arasında bilinmek müte'assir, belki müte'azzirdir. Lâbüdd bir mütevassıt-ı [60a] mukavvime muhtâc oldu. Ve ol

جميع الامور من اسان صناعة متوقف وجمع صنایع انسان سلب عمل انموسى بکل کل ابدی
 پس انسان سماعاشی نه قادر اولدی و فی ظاهر در سالان منحصراً صندیه جیاتک و غول و حیوانات
 رتبه صنودتی معلولی اذنی کرکه مسکنی احوال نه بخارت و عبادت و پیاپی پیشی خصوصاً
 و اسکا خلقی و اسلیمی امور نه عمل بعد العالی از تسبیح اسان نه لازم در که افراد و حاد
 بخلق اولوب هر بری و صناعه اختاره و احتمال ایه و بت مثلاً بعضی حیاط و بعضی حیاط
 و بعضی سوزن و سازه از کجول موندن آهمن که از اولون علی بنده الکی سلسله تفریش این لر
 هر کار اولدی که انسان اتمدن و جسمه شایع من انسان بدنی الطبع در و در وقت
 بر در اما اصلاح و خجالت و تقابل و تمامه واقع اولدی متضد در مسکک معصم و جرمی بودی
 زیرا بر این شتهها سنده طالب در رغوبت مسکک اکلده و غمه راغب در س بر این شتهها
 اسکک تصد اید و کی سنده آخودنی بانی اولدی کرکه و شوشیل است و کی شنی مرغونه اولدی بانی
 اولدی سنده کرکه لابد بعضی بعضی واضح و غیره مراد و تصور دمی ان در حد امکانی علی کلمه
 اولدی کرکه اولدی بانی بوکه معانی و در واقع و در غلبه حاست قوی بین واقع اولدی کرکه پس ما معلوم
 معانیات و معارضات و مضامین و اذنی اولدی کرکه که معانیات معانی من معانی اولوب هر بری
 بانی اولدی سلسله حیاط و عماره حیاطه و اولدی بوکه بخارت و صلی بعد العالی اسکک که انا اولدی
 و صناعات بری بر نه متساوی سید و در خسته متعارف سید و تقابل اولدی و در معنی
 به عماره در بینک لازم در مسکک و اسکا صلی علی اولدی بوکه نه قدره بخارت و عماره اولدی کرکه
 تقابل اولدی حوالی و متعارف مسکک اسکک سنده بکل معنی بلکه مسکک در اولدی
 مسکک

حکم عامه کرکه در معنی
 در حدیثیه روحی

توقه تخت اولدی و اولی متوسط مقدم دیناره و دریم در که المله تعین افنی در بر
 چسکی و دیناره عادل متوسط در لرنگن بر عادل صامت در عادل صامت و امانی
 دکدر بکده عادل اطاق دهی که که تا متعاقباً یکی تعادلی توسط دغار بله حاصل از بیوسک
 جاجی و انصار طایفه انکه حد نه نفاذ اولدی ناطق عادل تعین و تسویه و جانب جوی
 و حاصل صحت مقومه اوده و هو عادل که لازم در ناسا و حکم در کطبی و جوری فرغ و
 تعینی و تقیمی دفع ادر و سر که ناموس الی احکامه مندر ناطق ما تعدل و سار طالع اوله
 پادشاه جایی قوت بازوی شوکت و مسکن سبب سبب یا مالک یا طایفه مسناد
 طریقه حد سکا ایبره و بیوسوم اولدی که حفظ حد لایحین خلق ارا منسند اوج نشسته
 لازم انشای سر بی ناموس ربانی و بیوسوی حکم ان بیوسوی و سار مرانی و حکم
 یربانی اوچینه دهی ناموس اطلاق ایبره زبر العشر نوده ناموس سبب سبب در اهر بر نفا
 سبب سبب معانی و ادر و در چسکی و بر که ناموس اولی و عظم شرع الکی در که تا
 میسین خلاقه ان خلفه مقصد ارضیه علی ارضی سلاقر و ناموس ثانی پادشاه و ادر
 چسک که حد ل ستر در و نونا موسه لازم در که ناموس اولی اقره اولی انکه ایتاج ایله
 ایله و ناموس ثالث دینار در که ناموس ناینک تحت فرماننده در و رضی سرنی حاکم
 تا و یله نونسا اهر اشارت واقع اولمشدر و از انک مهم ایکنه بی الخیران لعلوم لایک
 بالستط و انزل لایه یقه باسی شدیده و مرفوع لایک لایک و ادر کمال سار
 شریعت مظهره که مانه دی کت ربانی و تهرکی سخانی در و مهران اشارت در مان

جامع سیرت و تکلیف و انصاف
 طبع عن کوزیا بن سنان الجندی
 مسکن

mütevassıt-ı mukavvim dînâr u dirhemdir ki anlara “nakdeyn” dahi derler. Ve hukemâ dînâra “âdil-i mütevassıt” derler. Lâkin bu âdil-i sâmittir ve âdil-i sâmit dâyimâ kâfî değildir, belki âdil-i nâtık dahi gerek, tâ mütekâbilâtın te’âdulü tavassut-ı dînâr ile hâsıl olmayıp nüfûs-ı câmiha ve ebsâr-ı tâmiha anın adline munkâd olmayacak nâtık-ı âdil ta’dil ü tesviye ve cânib-i kavî taz’if ve cânib-i za’ife takviye eder. Ve bu âdil -ki lâzımdır- pâdişâh-ı hâkimdir ki zulmü vü cevri def’ ve dest-i ta’addî vü tagallübü ref’ eder. Her ki nâmûs-ı ilâhî ahkâmına tâbî’ yâ ta’dil-i dînâra tâyi’ olmaya, pâdişâh-ı kâhir anı kuvvet-i bâzû-yı şevket ve heybet-i şemşîr-i siyâsetle yâ hâlik yâ mutî’ u munkâd tarîk-i adle sâlik eyler.

Pes ma’lûm oldu ki hıfz-ı adâlet için halk arasında üç nesne lâzım imiş: Birisi nâmûs-ı rabbânî ve birisi hâkim-i insânî ve birisi dînâr-ı mîzânî. Ve hakîm-i Yunanî üçüne dahi “nâmûs” itlâk eder, zîrâ lügatlerinde nâmûs “siyâset”e derler, her birinde siyâset ma’nâsı vardır.

Ve dahi hukemâ derler ki nâmûs-ı evvel ü a’zam şer’-i ilâhîdir ki cânib-i Müheymin-i Hallâk’tan halka muktedâ vü mütteba’-ı ale’l-itlâktır. Ve nâmûs-ı sâni pâdişâh-ı dâdger ve hâkim-i adl-güsterdir. Ve bu nâmûsa lâzımdır ki nâmûs-ı evvele iktidâ ve ana ittibâ’ ile ihtidâ eyleye. Ve nâmûs-ı sâlis dînârdır ki nâmûs-ı sâninin taht-ı fermânındadır

(âdil-i mütevassıt) derler. Fakat bu adil sessizdir ve sessiz adil her zaman yeterli değildir, aksine konuşan bir adil gereklidir ki zıtlar arasında adaletin tahakkuku altın parayla sağlanamadığında, nefesine uyanlar ve tamahkâr nazarlar bunun adaletine razı olmazsa konuşan adalet (nâtık-ı âdil), adaleti temin eder, güçlü olandan zayıf olana takviyede bulunur. Bu gerekli olan adil, adil padişahtır. Onun sayesinde zulüm giderilir ve zorbanın tagallübüne son verilir. İlahi kanuna tabi olmayanı ve dinarın dengesine rıza vermeyeni güç sahibi padişah azametli kuvvetiyle veya siyaset kılıcının tehdidiyle ya yok ederek ya da dize getirerek adalet yoluna sokar.

Artık adaletin korunması için halk arasında üç şeyin gerekli olduğu açıktır:

- Nâmûs-ı rabbânî
- Hâkim-i insânî
- Dînâr-ı mîzânî.

Yunan hakim her üçüne de kanun (namus) adını verir, zira onların dillerinde “namus”, siyaset için kullanılır ve yukarıdaki her bir madde de siyaset manası vardır. Yine hakimler derler ki ilk ve azametli olan namus, ilahî şeriattir; halkın buna tabi olması mutlaktır. İkinci namus adaletli padişahtır. Bu ikinci, ilk namusa tabi olmalı ve onunla amel ederek hidayet bulmalıdır. Üçüncü namus paradır ki bu da ikincinin sı-

raca altındadır. Kur'an'da bu manalara işâret vardır: “Onlarla beraber kitap ve yargıyı da indirdik ki insanlar adaleti ayakta tutsunlar. Ve demiri de indirdik. Onda büyük bir kuvvet ve insanlar için birçok menfaatler vardır.”¹

“Kitap”, kaynağı ilahi olduğu için temiz şeriata işârettir. Yargı (mizan), paraya işârettir, [60b] zira alış verişin gerçekleşmesi ve dengelemesi onunla olur. Demir (hadîd) de padişahın kahredici gücüne işârettir ki onun keskin kılıcıyla memleketler tutulur, hüküm yürür.

Birinci namusa uymayan kâfir ü münafıktır. İkincisine tabi olmayan asi ve günahkârdır. Sonuncusuna itaat etmeyense haindir.

Adalet önce şahsın kendisine, sıfatlarına, kuvvetlerine ve azasına, ardından bakmakla yükümlü olduğu ev ahalisine, ortaklarına, dostlarına; yönetici olanınsa reayasına taalluk eder. Bir kimsenin adalet sıfatını haiz olması, adaleti evvela kendi sıfatları, kuvvetleri ve azasında uygulaması, her kuvveti hangi amaç için yaratılmış ve her uzvu hangi hareket için var edilmişse o cihette kullanması ve Allah'ın yaratış amacının aksine aklın ve şeriatın men ettiği yerlerde kullanmamasıdır. Adalet, bedenî ve ruhî kuvvetleri yaratıcının rızasını celp etmekte kullanmak; arzu edilen er-

ve nass-ı tenzîl-i hakâyık-te'vilde bu ma'nâlara işâret vâki' olmuştur.

وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ
وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ

(el-âyet). Zîrâ “kitâb” işârettir şerî'at-i mutahhereye -ki me'hazı kitâb-ı rabbânî ve tenzîl-i subhânîdir.- Ve “mîzân” işârettir dînâra [60b] ki ahz u i'tâsı mîzân ile olur ve mîzân anın ta'diline âlettir. Ve “hadîd” kahr-ı pâdişâha işârettir ki şemşîr-i berrânla memâlik-gîr ve hükm-rân olur.

Nâmûs-ı evvele mutî' olmayan kâfir ü münafıktır. Ve nâmûs-ı sâniye mutî' olmayan tâgî vü mâriktir. Ve nâmûs-ı sâlise mutî' olmayan hâyin ü sâriktir.

Tenbîh: Adâlet evvelâ şahsın zâtına vü sıfâtına ve kuvâ vü a'zâsına müte'allik olur. Sâniyen ehl ü hadem ü iyâl ü haşem ve şürekâ vü rüfekâsına ve hâkim olanların re'âyâsına müte'allik olur. Pes bir şahs adâlet sıfatıyla muttasıf olmakta lâzımdır ki evvelâ kendi sıfâtında ve kuvâ vü a'zâsında adâlete ri'âyet eyleyip her kuvvet nenin için mahlûk ve her uzv ne tahrîk için âferîde olmuşsa anda isti'mâl edip tagyîr-i halkullâh kılıp aklen ve şer'an muharrem ü memnû' olan mevâzi'e isti'mâl etmeye ve kuvâ-yı cismânî vü rûhânîsin celb-i rızâ-yı ma'bûd ve kesb-i fazîlet-i maksûd olmayan yerlere sarf u bezl kılmaya. Ve eğer hadem ü haşem ve ehl ü iyâli varsa anlar arasında dahi müceb-i şer'-i mutah-

¹ 57 / Hadîd Suresi, 25. âyet

که اخذ و اعطای غیر از اول و دوم آنکه تقدیر بلذت است و حدید قیود و مشایخ
 است برت در کشتن بر آنکه مالک کبر و حکم را ن اول و دوم ناموس اول مطیع اول کمال
 در شایق در ناموس ثانی به مطیع اول مطیع طایع و عاوق در ناموس ثالث مطیع اول
 خان و سارق در حالت اول شخصک دانسته و صفاتند و قوی و انحصارند
 متعلق اول و ثانی اهل و خدم و عیال و چشم و شرک و رفعتند و حکم اول
 رعایتند متعلق اول و پس بر شخص عدل و صفتند متعلق اول و لازم در اول
 کند و صفاتند و قویان و اعراضند و عدالت ایستاد بر دین اول
 مخلوق و بر عضو نه خود یکم آن آفریده اول و شکر استحقاق ایوب تغییر خلق الله
 عقیق در سر عاقر تم و منبر اول مواضعه متعلق اول و قوا جمالی و روحانی کن
 جلب ضایع بود و کس حاصل نموده اول و من بزرگ هر و بدل بلیقه و اگر خدمت جسم
 و اهل و عالی دارند اندازا مستند و اجم بر کسب شریع مطهر و عقل منور اوزره
 عالم اول و با حکام نو امین آئینه و حده و شکر بعبودیت ان عدول ایستاد
 بلکه تفضل و ایثار و عنود و احسان و سایر تجلیات شریع و قبول در رضی اهل عقل اول
 لری دخی ایسان ابد و اگر نفس عباد و اول و اوزرنه حاکم و مولی ایسه قانون شریع
 و اسلوب سیاست ملوک عادل اول و عالم اول و بی تو که کشته بود عاده جلسه رب العالی
 و در آفریندن اهل المسلمین علی ماسرین نوز شایق در ناموس اول و کرامت قیامدن ایستاد
 و حوضه زمان و ساخته عالم اگر بوی که صاحب سعادت یک زیر لو استند کرده اول و آنرا در کمال

که در جمیع کتب و کتب
 معتبره مذکور است

ایضا
 اولی

انسان حیوان و جوت و نسل و اولاد و اوراقه طایر و ماهی اوله کرک سیه کله ادا
اوله کرک کله کله ان معضلتی جوخته سینه بر کویه کندی اوله کرک سیه کله ادا
کیسه اوله کرک سیه کله کله ان معضلتی کوشی نهانده که پادشاه ملک هلی بر کمال و زدی دینس انار
عدل و دادن مال مال اید ای برکات اقواته ارزاقده بدیداره و کله کله کله کله کله کله
و کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله
و کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله
و کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله
انخذ و غصه اموال حقیقه اوزره بچول و دل و دسته جو ریشیه و جفا بیجا اراقت
و آماحق و اوله کرک سیه کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله
جو در اوله کرک سیه کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله
جهوت و کبر ماسنه کوشی موشی مواظط علی و صبح صلی دن کره و اوله کرک سیه کله
این اقدار خدایه العزت لایتم تخمیه بتمیم آیه که می و عیون نظر اوله کرک سیه کله کله
عزود و مطرود انجاس علی و سید علی و انجمنه احوان ابالسه و حکمیه کله کله کله
حون صغیر لایتم و رحم و عیون بیداره و کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله
کر من لایتم لایتم حون بزرگه دبار و تنقا و تنه و انوار و حله صغیر کله کله
حصولی دن حاصل دره و کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله
و کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله
و کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله
و کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله

ایم کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله
کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله
کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله

her ve akl-ı münevver üzere âmil olup ahkâm-ı nevâmîs-i ilâhiyye ve hudûd-ı şerâyi'-i nebeviyyeden udûl etmeyip belki tafaddül ü îsâr ve afv ü ihsân ve sâyir müstehab-bât-ı şer' ve makbûl ü marzî-i ehl-i akl katında olan nesnelere dahi ityân ede. Ve eğer ba'z-ı ibâd u bilâd üzerine hâkim ü mevlâ ise kânûn-ı şer'-i mutahhere ve üslûb-ı siyâsât-ı mülûk-ı âdile ile âmil ola. Bu makûle kimesne bu dünyâda halîfe-i rabbül-âlemîn ve dâr-ı âhirette

ان المقسطين على منابر من نور

beşâreti ile ehvâl ü kürebât-ı kıyâmetten emîn olsa gerek. Ve arsa-i zemân ve sâha-i âlem eğer bunun gibi sâhib-i sa'âdetin zir-i livâsında âsûde ola, âsâr-ı berekâtı [61a] insân u hayvân ve hars u nesl ve akvât u erzâkta zâhir ü bâhir olsa gerek. Nitekim rivâyet olunur ki ekâsireden ba'zının hazînesinde bir kîse gendüm bulundu. Her dâne hurmâ mikdârında kîse üzerinde yazılmış ki “Şol zemânda ki pâdişâhların adli ber-kemâl ve rûy-i zemîn âsâr-ı adl ü dâddan mâlâmâl idi; berekât akvât u erzâkta bedidâr ve habbe-i gendüm cüssede bu mikdâr idi. Ve ger ne'ûzu billâh-i te'âlâ ba'z-ı hukâm-ı vilâyât ve vülât-ı ahkâm merâsim-i eşfâk ve mekârim-i ahlâkla mevsûm ve safha-i zamîrine nakş-ı fazîlet ve kâr-nâme-i adâlet mersûm olmayıp belki nihâd-ı bed-sirişti ahz u gasb-ı emvâl-i muharreme üzere mecbûl ve dil

demleri elde etmenin mümkün olmadığı yerlerde sarf etmemektir. Eğer hizmetlileri ve ailesi varsa temiz şeriat ve aydın aklın gereği üzere amel edip ilahî kanunların hükümlerine ve peygamberin şeriatının sınırlarına riayetsizlikten kaçınmalı, aksine iyilik, ihsan, af ve benzerlerinden şeriatın güzel gördüğü ile akıl sahipleri katında makbul olanları işlemeli. Bu kişi, şehir ve insanlar üzerine yönetici ise, temiz şeriat kanunları ve adil meliklerin siyasetleri üslubu üzere amel etmeli. Bu yolu takip edenler, bu dünyada âlemlerin rabbine halife ve ahiret evinde “Şüphesiz adil olanlar, nurdan minberler üzerindedir.”² müjdesiyle kıyamet korkusu ve azabından emin olurlar.

Zaman arsasında ve âlem sahasında bunun gibi bir saadet sahibinin sancağı altında huzur olursa, bunun bereketinin eserleri [61a] insan, hayvan, nesil ve rızıklarda açık seçik belirir. Nitekim rivayet edilir ki eski İran padişahlarının hazinesinde bir kese buğday bulunmuş; her bir buğday tanesi hurma büyüklüğündeymiş. Kese üzerinde şu ifade yazılıymış: “Padişahların adaleti berkemal ve yeryüzü adaletle dolu olduğu bir zamanda bereket rızıklarda ve erzakta zahir ve buğday tanesi cüssece bu miktardaydı.”

Eğer “Allah korusun– bazı yöneticiler ve kadılar güzel ahlak ve edepten

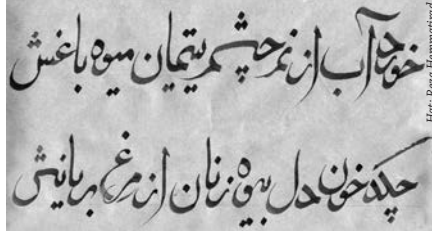
² Müslim, İmâre, 18.

mahrum ve gönülleri sayfasında fazilet ve adalet nakışı işlenmemişse bozuk tabiatları kendilerine yasak olan malları gasba sevkeder, kalplerinde zulüm yapısını yükseltir, nahak kan akıtmak ve mazlumlara eza etmeye yönelir. Yeme içmeleri de bu minval üzere olur. Beyit:

Onun bağının meyvesi, yetimlerin gözü yaşından suyunu içer;

yeşilliği susuzluğunu dul kadınların ciğer kanyyla giderir.

Bu kişilerin akıl kulağı, kibir ve zorbalıktan ulemanın öğütleri ve hikmet sahiplerinin nasihatlerine sağırdır; bunlar, “Ona Allah’tan sakın denildiğinde izzet ve gururu onu günaha sürükler. Artık onun payı cehennemdir.”³ ayet-i kerîmesinin tehdidine mazhar olur. Bu gibi hâkimler ve yöneticiler, sultanlardan ve halifelerden fazıl olanlar tarafından uzaklaştırılan ve reddedilen kişilerdir. Doğrusu bunlar iblislerin kardeşleri, şeytanların dostlarıdır. Bunlar, gönüllerinde raiyete merhamet olmadığından, ceza günü Rahman’ın rahmetinden uzaktırlar: “Merhamet etmeyene merhamet edilmez.”⁴

“Onun bağının meyvesi, yetimlerin gözü yaşından suyunu içer; Yeşilliği susuzluğunu dul kadınların ciğer kanyyla giderir.”

ber-dest-i cevrbünyâd ve cefâ-peymâsı irâkat-ı dimâ-ı nâ-hakk ve ezâ-yı mazlûmân-ı mutlak üzerine meftûr olup ekl ü şûrbü bu minvâl üzere ola ki (Beyt):

Hored âb ez-nem-i çeşm-i yetimân mîve-i bâgeş

Çeked hûn-i dil-i bive zenân ez-mergi biryâneş

Ceberût u kibriyâsından gûş-ı hûşu mevâ’iz-i ulemâ ve nesâyih-i huke-mâdan ker;

وإذا قيل له اتق الله أخذته العزة بالإثم فحسبه جهنم

âyeti kerîmesi va’idine mazhar olur. Bunların gibi hukâm u ümerâ merdûd u matrûd-ı efâdıl-ı hulefâ vü selâtîn ve fi’l-hakîka ihvân-ı ebâlise ve cülesâ-yı şeyâtindir. Çün zamîrlerinde rahm-ı ra’iyyet nâ-bedîddir, pes rûz-ı cezâda rahmet-i Rahmân bunlardan ba’iddir ki

من لم يرحم لا يرحم

Çün bunun gibi hâkim idbâr-ı şekâvetle dâg-dâr ve hilye-i fazîlet-i sa’âdet-i hakîkiden âtıldır, pes bunun emsâline sâhib-i devlet ve sâhib-i sa’âdet demek fi’l-hakîka fâsid ü bâtıldır. Niçe sa’âdet olur ki beş on yıl murâdât-ı fâniye-i dünyâ-yı deniyyeden behremend ve âmâl-i âmânî-i nâ-pâydar-ı dehr-i gaddâr -ki yine âlâm u şedâyidden hâlî değildir-

³ 2 / Bakara Suresi, 206. ayet

⁴ Tirmizî, 4/318, no: 1911; Musnedu Ahmed, 2/242, no: 7287.

آخو زار در حین بل بل بر دهنش آن حسل و چو کا به دور از چشم سپاه و جا و چشمت
امارت و حکومتان نمودن با صدق آید سر نه و زنده مانول و با نینا و فلاحت و خیر و عسول
در کار و عالمی ایچا ایلمنه و رسمه کرکه و الحار سمد و شامه ایچا ایچ اولوب حوائی علی
ایحالی کورسه کرکه کندی صوره مورخو ده محسوده و ایزا و روحانی طلمای طلمنه نیشور
اولوب ملائکه علامت سینه بر بوی غده و فغله تم حکم صقل گرفتار و محسوس و رسمه
ایلی علی و رحمة الله علیه و المسلمون بود در اینه و یابوس کرکه ای حد الله عنانی بالکلیته
و از خطا بکنه نوزدانی رحمت ما و سادسی اقسام فصلک ما خنده هر عمل اول
از سکا کمال عدالی اوج قسمتیم و هر قسمی بود جمله عرف و علمیم اندکی که بری ایچ
اولی بود در حق جل و علا مکتوبان اوله اول که برینا که می سانه آسمان موجود اول
خلفه بود برین معنی و انعام نعم بی حمد و تحمیری ای شوالکی میسالی ممکن می شریک
ایلی می رسد که ایا بی عی و تمته و الیم و درگاه حدت و بارگاه شکر تمته و کلام
و عدالت معنی در که هر که داند مالکاتی ای رسنده اول مرتجع طریق اصل و بیع ای اول
مسکوک و واحد و جودین کوزه اخلاص در صاحب و توتنه می سده و عود و سوره و اسر
رسد که اسره و روحی اول جود اول در که هر مکتوبان منتنه واجب و عهده سکه لایم
ایچ بی اسای علی علیه که معاصری و کرچه حیاطه و عماره دجا در ای در اول حقوی دا
ایچا ایق و رسالتش را عدا و معلم که و علی و ادا ایات و رضا جود و معالکات
و خطه جو بجزان بلکی آوسجی ای اسلاف نامه که کالاسکان دار باقیه در ایله
خدم

حرم من اهل الكهنة رضا، ديوان و تحفيذ و صباي اموات اخوان و آبا و اعمام
 و غير اوقاف و اجايي ابط و جوانق مابقيين كمي حواجر حضرت حكيم ممدوم و ممدوم
 مطهر انوكلان اصل اريد نصيحتي شرح معاني و محمد بناني سنده انور كه
 حركت طبعه اهل انصاف كه معاملات و معاوضات كركه دنيا و دوزخ
 اخذ و اعطاسي كركه تنظيم و تكريم افاده و استفاده بي اوله ان انصاف
 اوزره اوله مشاكركه دن نعمت تنظيم و تكريم باعطاء و بنال از رويهم كه
 حياي سنده لازم در مكالمات مجازات ان سركه خدمت بدنيه و كرمه
 نايه ايد اكر اوله عمل اوله نسيه نيل نشا و حمد و شكر دعاهي سركه انور
 قوت حاصل و مكنه و اصل اوله قوت مجازات منته ما سالاز همي اوله قوت مكنه
 سركه سنده هرب و اركه نفعان و مكنه حاصل ان معادني و كلس اوله سركه
 قوم و سرح و مكنه روع اوله ريس من سرح مكنه و مكنه عي الاطلاق كه اوله
 جسد و جو دخلقت وجوديكه خيره مكنه ابتدا جمع خيره اتره رزين و مكنه عي ايد
 بايه مكنه سرح و مكنه كده ماده مخر و آجوش و مخر و مخر و مكنه عي ايد
 مكنه و رانعا الي بالايه مكنه اصناف اوله احسان و احسان نو اوله امتنان
 اعطاي اخصاي سلمه و اماضه جواني مكنه و مكنه عافيه مكنه و دكا و صباي
 معاني و اصل و معال و اسباب و اموال و امانت و اوله سركه و مكنه
 و ملائس و خدمت مكنه الي عمر دكن من النعم التي لا كل احصا و اما و مكنه

مطلبه

firûz-ı ercümend [61b] âhir zâr u hazîn, bel tarîd ü la'în, bî-hayl ü har-gâh, dûr ez-haşem ü sipâh; câh u haşmet-i imâret ü hükûmetten ma'zûl, mâ-sadak-ı âyet-i şerîfe

ونرثه ما يقول ويأتينا فردا

mukayyed u maglûl dergâh-ı rab-bü'l-âlemîn ve dîvân-ı ahkemü'l-hâ-kimîne varsa gerek ve inkâr müfid ü ve şâhîde ihtiyâc olmayıp cezâ-yı amel ve pâdâş-ı ef'âlin görse gerek. Kendisi sûret-i mûr-ı muhakkarda mahşûr ve etrâf u cevânibi zulümât-ı zulmünden şeb-i deycûr olup melâ-yike-i azâb niçe sene ber-mûcib-i gi-

خذوه فغلوه ثم الجحيم صلوه

riftâr u mahbûs ve nesim-i rahmet-i Rahmân'dan -ehl-i adl-i bilâd ve rahmet-i ibâd olanlara mev'üddur-nâ-ümîd ü me'yûs kalsa gerek. E'âzenâllâhu te'âlâ min ye'sihi ve nikmetihi ve'dhîlnâ'l-cennete bi-gayri azâbin sâbîkun bi-rahmetihi.

Bu tür yöneticiler gerçek fazilet zinetinden mahrum ve bedbahtlık afetiyle lekelidir. Böylelerine saadet sahibi demek gerçekte batıl ve fasittir. Nasıl saadet olsun ki! Beş on yıl geçici dünyadan murat alıp zalim dünyanın payidar olmayan ve de elem ve sıkıntıdan hali olmayan [61b] emelleri peşinde koşmanın sonu acı ve inleme, hatta dışlanma ve kovulma, yersiz yurtsuz kalma, maiyetinden ve ordusundan uzaklaşma, idarecilik mevkiinden azledilme, “Onun dediği mal ve evladı ondan alacağız. O yalnız başına bize gelecektir.”⁵ ayetiyle bağlı, zincire vurulmuş hâlde âlemlerin rabbinin dergâhına ve yönetenlerin yöneticisinin divanına varacaktır. İnkârı fayda vermeyecek ve bir şahide de ihtiyaç olmadan yaptıklarının karşılığını görecektir. Kendisi hakir bir karınca suretinde haşır olacak ve bütün etrafı zulmünün karanlıklarından kapkara bir geceye dönecektir. Azap melekleri “Onu tutun, kelepçeleysin. Sonra onu cehenneme salın.”⁶ ayeti mucebince nice yıllar esir tutacak, Rahman'ın rahmet esintisinden ki bu esinti vilayetleri adaletle yöneten ve kul-lara merhamet edenlere vaad edilmiştir, ümitsiz kalacaktır. Allah bizi ümitsizlikten ve azabından korusun ve azabını geçen rahmetiyle cennetine dâhil etsin.

⁵ 19 / Meryem Suresi, 80. ayet.

⁶ 69 / Hâkka Suresi, 30-31. ayetler.

